

ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI

Amaç: Öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı ile ilgili bilgilerini arttırmak ve konunun önemi hakkında farkındalık kazanmalarını sağlamak.

Kazanımlar:

Okul Psikolojik Danışman ve Rehberlik Uzmanlarının aşağıdaki konularda farkındalık ve bilgilerinin güçlenmesi;

1. Çocuk cinsel istismarının tanımı, yaygınlığı, risk faktörleri
2. Çocuk cinsel istismarıyla ilgili yanlış inanışlar
3. Çocuk cinsel istismarının işaretleri
4. Çocuk cinsel istismarında bildirim süreci
5. Çocuk cinsel istismarının önlenmesinde ve bildirim sürecinde öğretmenlerin rolü

Yöntemler:

- Büyük grup etkinliği
- Soru-cevap
- Anlatım (sunum desteği ile)

Araç-Gereçler:

- Etkinlik kişi kartları (Ek 1)
- Sunum
- Bilgisayar

Süre: 90 dakika

Kolaylaştırıcı İçin Ön Hazırlık

- Kolaylaştırıcı etkinlik için uygun ortamı ve araç gereçleri hazırlar.
- Yönergeye hâkim olmak için etkinliği önceden okur.
- Kişi kartlarını hazırlar.

Süreç (Uygulama Basamakları)

1. Kolaylaştırıcı, “Değerli öğretmenler hoş geldiniz. Ben ..... (Kolaylaştırıcı kendini tanıtır). Bugün çocuk cinsel istismarının daha iyi anlaşılması için birlikte bir çalışma gerçekleştireceğiz. Oturumumuz yaklaşık 90 dakika sürecek. Bu sürede çocuk cinsel istismarının ne olduğunu, hangi davranışları içerdiğini, konu ile ilgili yanlış inanışları, risk faktörlerini, çocukların istismar sonrası gösterdiği tepkileri ve bildirim sürecini ele alacağız.” açıklamasını yapar.
2. Kolaylaştırıcı, “Yapacağımız etkinliğin daha verimli olabilmesi için bazı kurallara ihtiyacımız var.” der ve katılımcılarla birlikte kısa bir kontrat yapar (Kontrat içeriğinde aşağıdaki maddelerden yararlanılabilir)
  - Cep telefonlarının oturum süresince sessize alınması,
  - Katılımcılardan biri konuşurken diğerlerinin onu dinlemesi,
  - Grupta paylaşılanların başka bir yerde paylaşılması (gizlilik),
  - Paylaşımlarımız hakkında yargılayıcı ifadelerde bulunulmaması,

Kurallar belirlendikten sonra kolaylaştırıcı, “Belirlediğimiz bu kurallara göstereceğiniz hassasiyet için şimdiden teşekkür ederim.” der.

3. Kolaylaştırıcı, tüm grubun ayağa kalkmasını ister. Yere “Çocuk 1” ve “Çocuk 2” kartlarını koyar (mekânın boş alanını ikiye bölecek şekilde, iki merkeze kartları yerleştirir). Ardından kişi kartlarını eşit biçimde katılımcılara dağıtır (kolaylaştırıcı anne/baba kişi kartlarından birini kendisine ayırır).

Not: Kişi kartları üye sayısından fazla olabilir. Bu durumda kartları katılımcılara eşit şekilde dağıtın. Anne/baba kişi kartlarından birini kendinize ayırın.

Kolaylaştırıcı, şu açıklamayı yapar; ‘Bu çocuklar kendi yaşam alanlarının merkezinde yer almaktadır. Yaşam alanımızda bize çok yakın olan insanlardan, hiç tanımadıklarımıza kadar birçok kişi bulunmaktadır. Bu insanlardan bazıları bizim yakın çevremizde, sürekli iletişim halinde olduğumuz insanlarken, dış halkaya doğru hayatımızda daha az yer kaplayan insanlar vardır. Elinizdeki kişi kartlarında iki farklı çocuğun yaşam alanındaki kişiler yer almaktadır. Kişi kartlarının çocuğun çevresindeki kişilerle uyumuna dikkat ederek, elinizdeki kişi

kartını/kartlarını bu çocukları merkeze alarak yerleştirmenizi istiyorum. İlk olarak bir kişi kartını ben yerleştireyim. Kartı yerleştirirken bu kişinin çocuğa yakınlığını göz önüne alarak mesafeyi ayarlamamız gerekiyor. Anne/baba, çocuğun yaşam alanında merkeze yakın bir konumda olduğu için çocuğun yakınına yerleştiriyorum (kolaylaştırıcı anne/baba kişi kartını, herhangi bir çocuğun yanına koyar). Kişi kartlarını yerleştirirken şunları göz önüne almalısınız.

- *Sizce elinizdeki kartlarda ki kişi hangi çocuğun yaşam alanında olabilir?*
- *Çocuğun yaşam alanındaki diğer kişilerle uyumlu mudur?*
- *Çocuğun yaşam alanını göz önüne alırsak, sizce bu kişinin çocuğa olan yakınlığı, uzaklığı nedir?*

Katılımcılar kişi kartlarını iki çocuğun etrafına yerleştirdikten sonra, kolaylaştırıcı ‘*Sizce yerinin veya çocuğa mesafesinin değiştirilmesi gereken kişi veya kişiler var mı?*’ sorusunu sorar, gelen değişiklik önerileri gruba birlikte değerlendirilir ve gerekli değişiklikler yapılır.

Not: Kartların katılımcılar tarafından uygun çocuğun yaşam alanına yerleştirilmesi beklenmektedir. Ancak bazen bazı kartlar her iki gruba dahil olabilmektedir. Bu şekilde olan rollerle ilgili en az iki kişi kartı hazırlanmıştır. Örneğin arkadaş kartları sadece bir çocuğun yaşam alanına yerleştirildiyse, uygulayıcı ‘*Sizce diğer çocuğun arkadaşı yok mu?*’ gibi sorular sorarak grubun uyumsuzluklar ile ilgili dikkatini çeker.

Kişi kartlarının yerleşimi bittikten sonra kolaylaştırıcı, ‘*Birçok çocuk cinsel istismara maruz kalabilmektedir. Bu yaşam alanlarını oluşturduğumuz çocukların istismara maruz kaldığını farz edersek, cinsel istismarda bulunan kişiler yani failer sizce kim olabilir?*’ sorusunu sorar.

Çocuk 1 ve Çocuk 2 için cevaplar ayrı ayrı alınır. Katılımcılar yabancıları yani çocuğun yaşam alanında daha az yer kaplayan kişilerin istismarcı olduğunu söyleyebilir. Bazı katılımcılar ise çocuğun yakın çevresinde olan kişilerin istismar faili olabileceğini belirtebilir. Katılımcıların cevapları alındıktan sonra kolaylaştırıcı gelen cevapları kısaca özetler ve aşağıdaki açıklamayı yapar;

‘Evet istismar faili olarak toplumda ağırlıklı olarak bireyin daha az tanıdıkları yani yabancılar olduğu düşüncesi vardır. Ancak yapılan araştırmalar cinsel istismar vakalarının büyük çoğunluğunun (%80 ile %95 arasında) çocuğun tanıdıkları tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Çocuk cinsel istismarının aniden gelişen bir durum olmadığını, belli bir süreçte gerçekleştiğini unutmamak gerekiyor. Cinsel istismar failleri genellikle çocuğu ayartma, güvenini kazanma, çocuğun istismar davranışlarına karşı itaat etmesini ve sonrasında sessizliğini sağlaması için birtakım stratejiler uygulamaktadır. Örneğin çocuğun güvenini kazanmak için onunla çok zaman geçirme, çocukla oldukça fazla ilgilenme, oyunlar oynama ve masumane gibi görünen dokunuşları içeren davranışlarda bulunmaktadır. Failler, bu ve benzeri stratejileri uygulayabilmek için özellikle toplum tarafından kabul gören davranışları sergileyerek çocuklara yaklaşmaktadırlar. Toplumda her ne kadar cinsel istismar faillerinin korkutucu yabancılar olduğu algısı olsa da sıklıkla çocuklarla iletişimde başarılı ve çocukla etkileşim içinde olan kişiler tarafından gerçekleşmektedir.

Kolaylaştırıcı, ‘Cinsel istismarın ağırlıklı olarak tanıdık çevreden yani çocuğun etkileşim içinde olduğu kişiler tarafından gerçekleştirildiğini göz önünde bulundurursak, cinsel istismar failleri sizce kim olabilir?’ sorusunu sorar. Çocuk 1 ve Çocuk 2 için ayrı ayrı cevaplar alındıktan sonra kolaylaştırıcı gelen cevapları kısaca özetler ve aşağıdaki açıklamayı yapar;

‘Toplumda cinsel istismar faili olarak ilk olarak erkekler düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar cinsel istismarın faillerinin sıklıkla erkekler olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak erkeklerin cinsel istismar faili olma oranı daha yüksek olsa da kadınlarda cinsel istismar faili olabilmektedir. Yani cinsel istismar her cinsiyetten birey tarafından gerçekleştirilebilen bir olgudur. Ayrıca bazı çalışmalar failin kadın olması durumunda, çocukların yaşadıklarını cinsel istismar olarak değerlendirmedikleri ve bildirimde bulunulmadıklarını belirtmektedir.’

Kolaylaştırıcı, ‘Şimdi bu iki çocuğun yaşam alanları incelendiğinde, sizce hangi çocuğun cinsel istismara uğrama ihtimali daha yüksektir?’ sorusunu sorar. Katılımcıların cevapları alındıktan sonra kolaylaştırıcı gelen cevapları kısaca özetler ve aşağıdaki açıklamayı yapar;

‘Toplumda, sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim seviyesi yüksek çevrelerde cinsel istismar vakalarının yaşanmadığı ile ilgili düşünce yaygın şekilde paylaşılmaktadır. Ancak farklı yaş,

etnik köken, ırk ve sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların cinsel istismara maruz kalabildikleri görülmektedir. Yapılan çalışmalar cinsel istismar faillerinin oransal olarak sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim seviyesi düşük gruplarda daha fazla yer aldığını gösterse de cinsel istismar her sosyo-ekonomik seviyede, her bölgede ve her toplumsal katmanda yaşanabilen bir olgudur.'

Kolaylaştırıcı, *'Bir süredir bu etkinliği gerçekleştiriyoruz ve çocukların yaşam alanındaki kişilerle ilgili konuşuyoruz. Etkinlik sürecinde çocukların hangi cinsiyetten olduğunu düşündünüz, etkinlik esnasında zihninizde herhangi bir cinsiyet canlandı mı? Eğer canlanmadıysa sizce çocukların cinsiyeti ne olabilir?'* sorusunu sorar. Kolaylaştırıcı, katılımcıların cevaplarını aldıktan sonra, aşağıdaki açıklamayı yapar;

'Cinsel istismar ile ilgili bir diğer toplumsal inanış, sadece kız çocuklarının cinsel istismara uğrayacağı düşüncedir. Kız çocuklarının oğlanlara göre cinsel istismara uğrama oranı daha yüksek olsa da her yaş ve cinsiyetten çocuğun cinsel istismara maruz kalabileceği unutulmamalıdır. Yapılan çalışmalar cinsel istismar olgularında, istismara uğrayan çocukların yaklaşık %20 ila %30'unun oğlanlardan oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca geleneksel cinsiyet rollerinin baskın olduğu toplumlarda, oğlan çocuklarının maruz kaldığı cinsel istismar olgularının sıklıkla gizli kaldığını ortaya koyan birçok çalışma yer almaktadır.'

Kolaylaştırıcı, katılımcılara etkinliğe katılım gösterdikleri için teşekkür eder ve katılımcıların yerlerine oturabileceğini söyler ve aşağıdaki açıklamayı yapar;

'Bu etkinlikte cinsel istismarın ağırlıklı olarak çocuğun tanıdıkları tarafından gerçekleştirildiğini, cinsel istismar faillerinin sıklıkla erkekler tarafından gerçekleştirildiğini ancak kadınlarında fail olabileceğini, cinsel istismarın her sosyo-ekonomik grupta ve eğitim seviyesinde yaşanabileceğini ve son olarak her cinsiyetten çocuğun cinsel istismara maruz kalabileceğini ele aldık.'

Kolaylaştırıcı aşağıdaki soruları katılımcılara sorarak etkinliğin değerlendirmesini sağlar:

- *Bu etkinlikte sizi şaşırtan bir bilgi yer aldı mı?*
- *Ele aldığımız yanlış inanışların varlığı istismar vakalarına yaklaşımı sizce nasıl etkiler?*

4. Kolaylaştırıcı, *'Cinsel istismarla ilgili bilgi eksikliği ve yanlış inanışların varlığı, okullarda yapacağımız önleyici çalışmaların etkisi azaltabilmekte bununla birlikte istismar vakalarının anlaşılması, tespit edilmesi ve bildirim yapılmasını zorlaştırabilmektedir. Çocuk cinsel istismarının önlenmesi ve tespit edilmesinde öğretmenlerin rolü yadsınamaz. Birçok cinsel istismar vakasında bildirimler öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle birlikte çocuk cinsel istismarını daha ayrıntılı ele alalım.'* der.
5. Kolaylaştırıcı, **Çocuk Cinsel İstismarı Sunumu**'nu açar ve sunumu katılımcılarla paylaşır.
6. Sunum sonrasında aşağıdaki sorularla oturum değerlendirilmesi yapılır.
  - *Bir öğretmen olarak bugün ele aldığımız konuların size ne gibi katkıları olabilir?*
  - *Öğrencilerle çalışırken hangi konulara daha fazla odaklanırsınız?*

EK 1- KİŞİ KARTLARI

KİŞİ KARTLARI	
ÇOCUK 1	ÇOCUK 2
Avukat baba, 48 yaşında	Tekstilde çalışan anne, 38 yaşında
Mühendis anne, 45 yaşında	İnşaat işçisi baba, 43 yaşında
Kolejde okuyan abla, 14 yaşında	Meslek lisesinde okuyan abi, 17 yaşında
Finans yöneticisi dayı, 38 yaşında	Pazarcı amca, 46 yaşında
Dernek yöneticisi hala, 46 yaşında	Ev hanımı teyze, 36 yaşında
Yurtdışında yaşayan arkadaş, 10 yaşında	Mahalleden arkadaş, 11 yaşında
Emekli banka müdürü komşu, 64 yaşında, erkek	İşçi emeklisi komşu, 59 yaşında, erkek
Fabrika yönetici komşu, 45 yaşında, kadın	Terzi komşu, 52 yaşında, kadın
Özel ders öğretmeni, 32 yaşında, erkek	Belediyenin kurs merkezi öğretmeni, 35 yaşında, erkek
Yemekhane görevlisi, 38 yaşında, kadın	Kantin çalışanı, 52 yaşında, kadın
Taksi şoförü, 40 yaşında, erkek	Dolmuş şoförü, 46 yaşında, erkek
Sitenin bahçe bakımını yapan işçi, 42 yaşında, erkek	Mahallede hurda toplayan yabancı, 48 yaşında, erkek
Site bahçesindeki yabancı, 53 yaşında, erkek	Parktaki yabancı, 59 yaşında, erkek.
Sitenin önünden geçen yabancı, 38 yaşında, kadın	Mahalleden geçen yabancı, 26 yaşında, kadın